

Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisijas (LVEK) lēmumi un ieteikumi

Lai novērstu nekonsekvenci svešvārdu atveidē un sekmētu vienotu svešvārdu pareizrakstību, Latviešu valodas ekspertu komisija (LVEK) ir ieteikusi un atbalstījusi šādu svešvārdu pareizrakstību:

adiabāta, nevis *adiabata*;

bēta, nevis *beta*;

cukīni (ar otrās zilbes uzsvaru), nevis *cukini*;

Čedaras siers (sarunvalodā – *čedars*), nevis *Čedara siers*;

e-pasts ar mazo sākumburtu (izņemot teikuma sākumā *E-pasts*)
un defisi;

eģiptoloģija (*eģiptologs*, bet *Ēģipte* un *eģiptietis*);

ehinācija, nevis *ehināceja*;

grafiti – vīriešu dzimtes nelokāmā formā, ar abiem īsajiem *i* un otrās zilbes uzsvaru;

hohoba (ar otrās zilbes uzsvaru), nevis *jojoba* vai *džodžoba*;

karaoke sieviešu dzimtes lokāmā formā, ar trešās zilbes uzsvaru;

komikss, nevis *komiks*;

koordināta (IV dekl., termins, sarunvalodā arī *koordinātes*);

piraija, nevis *piraja*, *piranja* vai *pirana*;

piteks, nevis *pitēks*, arī **afropiteks**, **australopiteks**, **pitekantrops** u.tml. (ar īsu patskani *-e-*);

pomelo (ar uzsvaru pirmajā zilbē), nevis *pamello*, *pamelo*, *pomello*;

samits, nevis *sammits*;

Talmūds, nevis *Talmuds*;

tekvondo, nevis *teikvondo* vai *taekwondo*;

tornādo (ar otrās zilbes uzsvaru), nevis *tornado*;

LVEK iesaka un atbalsta lietojumā izmantot vēsturiski izveidojušos vienas cilmes svešvārdu **reabilitācija** un **reabilitācija** terminoloģisko šķīrumu. Minētais šķīrums nostiprinājies 20. gs. 50.–70. gados, kad, runājot par staļinisma represiju upuriem, svešvārdu vārdnīcās parādījās *reabilitēt* bez burta *h*. Uz cilmes ziņā atbilstošāko *reabilitēt* norādīts 1981. gada pareizrakstības vārdnīcā, tomēr praksē arī forma bez *h* ir nostiprinājusies ar atšķirīgu nozīmi.

Tādējādi mūsdienās šķir juridisko terminu *reabilitēt* no medicīniskā termina *reabilitēt*. Tāds šķīrums ir atbalstāms arī turpmāk:

reabilitēt [vidusl. lat. *rehabilitāre*] – ‘1. atjaunot [politiskās] tiesības; 2. atjaunot personas labo slavu, reputāciju’ (*Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga : Avots, 2006, 632. lpp.);

reabilitēt [vidusl. lat. *rehabilitāre*] – *med.* ‘veikt rehabilitācijas pasākumus (pēc slimības vai ievainojuma atgūt darbaspējas, fizisko, garīgo un profesionālo pilnvērtību’ (*Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006, 645. lpp.); ‘veikt medicīniskus un sociālus pasākumus, lai pēc pārciestas smagas slimības vai ievainojuma palīdzētu atgūt darbaspējas, mazinātu darbspēju zaudējumu un sekmētu atgriešanos darbā’.

LVEK atbalsta, ka dsk. ģenitīvā līdzskaņu mijas nav salikteņiem *datubāze* un *dabasgāze*:

datubāzu,
dabasgāzu.

LVEK ir ieteikusi un atbalstījusi vārdu lietojumu ar šādām nozīmēm:

veģētārietis – cilvēks, kas apzināti lieto uzturā galvenokārt augu valsts barību un pilnībā atsakās no gaļas (bet, atkarībā no uzskatiem, var lietot zivis, olas vai piena produktus);

vegāns – konsekvents veģētārietis, kas apzināti pilnībā atteicies no jebkādas dzīvnieku izcelsmes pārtikas;

vegānisks (nevis *vegāns*) uzturs.

LVEK ir ieteikusi un atbalstījusi šādu īpašvārdu pareizrakstību:

ASV **Meinas** štats (nevis *Menas*, lai nejauktu ar salu Īrijas jūrā);

valsts nosaukumā **Islande** vai **Īslande** atbalstīti lietojuma paralēlvarianti (tātad abi minētie rakstības varianti atzīti par lietojamiem).

LVEK ir ieteikusi un atbalstījusi šādu lielo sākumburtu lietojumu augstskolu nosaukumos

1. Latvijas un citu valstu augstskolu divvārdu nosaukumos, ja pirmais no vārdiem ir īpašvārds, otrais vārds arī rakstāms ar lielo sākumburtu.

Rēzeknes Augstskola

Daugavpils Universitāte

Ventspils Augstskola

Vidzemes Augstskola

Klaipēdas Universitāte

Piebilde: viens īpašvārds var sastāvēt no vairākiem leksiskiem komponentiem:

Vītauta Dižā Universitāte

2. Ja pirmais vārds augstskolas nosaukumā nav īpašvārds, otrais vārds rakstāms ar mazo burtu.

Banku augstskola

Sociālo tehnoloģiju augstskola

Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola

Ekonomikas un kultūras augstskola

Starptautiskā praktiskās psiholoģijas augstskola

3.1. Ja Latvijas vai citu valstu augstskolu nosaukums sākas ar vienu vai vairākiem īpašvārdiem, ar lielo burtu rakstāms vienīgais vai pirmais vārds pēc minētajiem īpašvārdiem.

Rīgas Tehniskā universitāte

Rīgas Ekonomikas augstskola

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Latvijas Sporta pedagogijas akadēmija
Sanktpēterburgas Valsts universitāte
Baltijas Starptautiskā akadēmija
Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija

3.2. Ja Latvijas vai citu valstu augstskolu nosaukums sākas ar diviem (vai vairākiem) īpašvārdiem, pēc kuriem seko nomenklatūras vārds (*universitāte, akadēmija* u.tml.), šis nomenklatūras vārds rakstāms ar mazo burtu.

Rīgas Stradiņa universitāte
Budapeštas Lorānda Etveša universitāte
Berlīnes Humboltu universitāte
Maincas Johanna Gūtenberga universitāte
Greifšvaldes Ernsta Morica Arnta universitāte